

Jerzy Kajetanowicz*

Transformacja Sił Zbrojnych RP 1999-2020. Aspekt organizacyjny

Transformation of the Polish Armed Forces 1999-2020. Organizational aspect

Streszczenie: W artykule przedstawiono zmiany organizacyjne Wojska Polskiego po przystąpieniu Polski do NATO. Podjętą problematykę zaprezentowano w trzech częściach obejmujących: 1) zmiany przeprowadzone bezpośrednio po wstąpieniu Polski do sojuszu, 2) przekształcenia organizacyjne związane z realizacją programu profesjonalizacji Sił Zbrojnych RP, 3) zmiany wprowadzone w drugiej dekadzie XXI w. Celem badań było określenie zakresu dokonanych zmian organizacyjnych Wojska Polskiego oraz ich wpływu na bezpieczeństwo państwa. Analizą objęto programy rozwoju Sił Zbrojnych RP, które cyklicznie modyfikowano, dostosowując je do nowych wyzwań i bieżących potrzeb wynikających z sytuacji międzynarodowej, oraz opracowania zwarte, artykuły i publikacje internetowe podejmujące zagadnienia zmian organizacyjnych. W czasie badań wykorzystano metody badania dokumentów oraz krytycznej analizy piśmiennictwa. Rezultatem badań jest ukazanie przebiegu wprowadzanych zmian oraz związanych z tym przekształceń struktury organizacyjnej wojska. Umożliwiło to określenie aktualnych możliwości podjęcia działań obronnych przez Siły Zbrojne RP w przypadku ewentualnego konfliktu zbrojnego.

Słowa kluczowe: Polska, siły zbrojne, NATO, struktura organizacyjna

Abstract: The article presents the organizational changes of the Polish Army after Poland joined the NATO alliance. The issues addressed are presented in three parts, including changes carried out immediately after Poland joined the alliance, then organizational transformations related to the implementation of the professionalization program of the Polish Armed Forces, and ending with the changes introduced in the second decade of the 21st century. The aim of the research was to determine the scope of the organizational changes made in the Polish Army and their impact on the security of the state. The analysis covered the development programs of the Polish Armed Forces, which were periodically modified to adapt them to new challenges and current needs resulting from the international situation, as well as compact stud-

* Jerzy Kajetanowicz – prof. dr hab., Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza, Polska, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3206-0943>, e-mail: j.kajetanowicz@wp.pl.

ies, articles and Internet publications dealing with the issues of organizational changes. During the research, the methods of document research and critical analysis of the literature were used. The result of the research is to show the course of the introduced changes and the related transformations of the organizational structure of the army. This made it possible to define the current possibilities of taking defense actions by the Polish Armed Forces in the event of a possible armed conflict.

Keywords: Poland, armed forces, NATO, combat composition

Wprowadzenie

Po uzyskaniu członkostwa w NATO przyjmowano w Polsce sześciolennie programy rozwoju wojska, które przewidywały szereg istotnych zmian w jego strukturze organizacyjnej. Programy te w latach 2001-2009 były aktualizowane co 2 lata, co pozwalało na bieżące korygowanie realizowanych przedsięwzięć, których końcowym rezultatem była pełna profesjonalizacja armii i związane z nią zmiany organizacyjne zakończone w 2010 r. Następne programy rozwoju wojska wprowadzono w odstępach czteroletnich, co związane było ze stosunkowo niewielkim zakresem zmian przeprowadzanych w Siłach Zbrojnych RP. Problematyka zmian organizacyjnych Wojska Polskiego po przystąpieniu Polski do NATO nie była dotychczas szerzej analizowana w publikacjach naukowych. Kwestie zmian struktury Sił Zbrojnych RP podejmowano wycinkowo, głównie w aspekcie planowanych przedsięwzięć, które miały odzwierciedlenie w aktualnych programach rozwoju wojska. Z opracowań zwartych były to prace poświęcone tylko wojskom lądowym (K. Czernikowski, G. Lewandowski)¹. Analizowano w nich stosunkowo krótkie okresy przeprowadzanych zmian. Zagadnieniom tym poświęcano również liczne artykuły na łamach czasopism wojskowych i fachowych. Były to jednak publikacje cząstkowe, zawierające analizę pojedynczych przedsięwzięć organizacyjnych. Podczas badań pomocne okazały się portale internetowe poświęcone Siłom Zbrojnym RP, w tym zwłaszcza portal pod adresem: www.jednostki-wojskowe.pl. Dotychczasowy stan badań nie pozwalał na kompleksowe ukazanie zmian organizacyjnych Wojska Polskiego w minionym dwudziestolecu i ich wpływu na bezpieczeństwo pań-

1 K. Czernikowski, *Wojska lądowe. Cz. I. Okręgi wojskowe i dywizje 1943-2012*, Elbląg 2012; idem, *Wojska lądowe. Cz. II. Jednostki wojskowe korpusów i dywizji 1943-2012*, Elbląg 2012; idem, *Wojska lądowe. Cz. III. Jednostki wojskowe centralnego podporządkowania 1943-2015*, Elbląg 2015; G. Lewandowski, *Modele organizacyjne Sił Zbrojnych RP*, praca doktorska, AON, Warszawa 2006.

stwa, co było inspiracją do podjęcia tej problematyki i opracowania niniejszego artykułu.

1. Stan Sił Zbrojnych RP po przyjęciu Polski do NATO

W marcu 1999 r. Polska została przyjęta do NATO. W tym czasie Siły Zbrojne RP miały 240 tys. żołnierzy, w tym: 142,5 tys. w wojskach lądowych, 55,3 tys. w wojskach lotniczych i obrony powietrznej i 17 tys. w marynarce wojennej (ponad 25 tys. żołnierzy znajdowało się w: dowództwach i sztabach szczebla centralnego, administracji wojskowej, jednostkach logistycznych i szkolnictwie wojskowym). Wojska lądowe posiadały wówczas: korpus powietrzno-zmechanizowany², 7 dywizji ogólnowojskowych, w tym: 5 zmechanizowanych, 1 pancerną i 1 obrony wybrzeża, brygadę piechoty górskiej, 3 brygady obrony terytorialnej, pułk rozpoznawczy, pułk specjalny komandosów, 3 brygady artylerii i 2 pułki rakiet, 2 pułki przeciwlotnicze, 3 brygady saperów, 2 pułki drogowo-mostowe, 2 pułki komunikacyjne, pułk pontonowy i pułk obrony przeciwchemicznej oraz 2 pułki śmigłowców bojowych. W wojskach lotniczych i obrony powietrznej były 2 korpusy obrony powietrznej, w składzie których znajdowały się: 2 brygady lotnictwa taktycznego, 5 brygad rakiet przeciwlotniczych i 2 brygady radiotechniczne. Marynarka wojenna posiadała 3 flotylle, w tym flotyllę okrętów i 2 flotylle obrony wybrzeża, oraz brygadę lotnictwa morskiego³. Podstawowe uzbrojenie Wojska Polskiego obejmowało: 1675 czołgów, 1367 bojowych wozów piechoty, 35 transporterów opancerzonych, 510 opancerzonych samochodów rozpoznawczych, 652 działa samobieżne, 182 samoloty myśliwskie, 99 samolotów myśliwsko-bombowych, 38 śmigłowców szturmowych, 1 niszczyciel rakietowy, 1 fregatę i 3 okręty podwodne⁴. Tak rozbudowana struktura organizacyjna wojska była pozostałością po blisko 10-letnim okresie samowystarczalno-

2 Korpus Powietrzno-Zmechanizowany miał w swoim składzie 5 brygad ogólnowojskowych, w tym: 1 pancerną, 1 zmechanizowaną, 1 powietrznodesantową, 1 kawalerii powietrznej i 1 piechoty górskiej. T. Dytko, *Restrukturyzacja WP. My pierwszy polski korpus*, „Komandos – Militarny Magazyn Specjalny” 1999, nr 5, s. 54.

3 *Wojsko*, „Polska Zbrojna” 1999, nr 34, s. 18-19.

4 *The Military Balance 1999-2000*, London 1999, s. 67-68.

ści obronnej, w którym to bezpieczeństwo militarne Polski musiało być zabezpieczone wyłącznie własnymi siłami.

Na początku 2000 r. podjęto prace nad nowym kształtem organizacyjnym Sił Zbrojnych RP. W ich rezultacie w styczniu 2001 r. przyjęto *Program przebudowy i modernizacji Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006*, który potocznie określano jako *Model Siły Zbrojne 2006* lub też jako *Plan Komorowskiego*, od nazwiska ówczesnego ministra obrony narodowej, który go zaakceptował do realizacji. Program ten przewidywał zmniejszenie stanu wojska do 150 tys. żołnierzy. W wojskach lądowych zakładano funkcjonowanie dwóch korpusów zmechanizowanych, z których każdy miał posiadać po 2 dywizje ogólnowojskowe, co oznaczało rozformowanie 3 dywizji. Oprócz tego w ich składzie miały znajdować się 4 samodzielne brygady ogólnowojskowe, 2 brygady aeromobilne oraz jednostki wsparcia bojowego i zabezpieczenia. W wojskach lotniczych i obrony powietrznej oraz w marynarce wojennej utrzymywano dotychczasowy skład⁵. W programie przyjęto też, że do 2006 r. 30% jednostek wojskowych osiągnie pełen poziom interoperacyjności z wojskami państw NATO⁶.

W latach 1999-2001 utworzono 4 nowe brygady obrony terytorialnej, zwiększając ich ogólną liczbę z 3 do 7⁷. W 2001 r. rozwiązano Korpus Powietrzno-Zmechanizowany⁸. Z kolei 5 Brygadę Saperów przekształcono w pułk inżynieryjny⁹. W oparciu o część dowództwa Pomorskiego Okręgu Wojskowego oraz dowództwo rozformowanego Korpusu Powietrzno-Zmechanizowanego utworzono dowództwa dwóch korpusów zmechanizowanych¹⁰. 1 Korpus Zmechanizowany z dowództwem w Bydgoszczy miał w swoim składzie: 2 dywizje zmechanizowane, pułk rozpoznawczy, brygadę artylerii, pułk artylerii przeciwpancernej, pułk przeciwlotniczy, brygadę saperów, pułk

5 G. Lewandowski, *Modele organizacyjne...*, s. 88-89.

6 G. Rdzanek, *Transformacja wojsk lądowych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1995-2013. Wybrane problemy, próba oceny*, „Studia Krytyczne/Critical Studies” 2015, nr 1, s. 171.

7 Z. Polcikiewicz, *Wojska Obrony Terytorialnej w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis” 2016, nr 7, s. 403.

8 *Siły Zbrojne RP – stan, perspektywy, wyzwania modernizacyjne*, red. R. Lipka, T. Smura, Warszawa 2014, s. 20.

9 *5 Pułk Inżynieryjny. Tradycje*, <https://spinz.wp.mil.pl/pl/pages/tradycje-2017-01-16-6/> [19.08.2019].

10 *Informacja Rady Ministrów o realizacji w 2001 roku „Programu przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006”*, Warszawa 2001, s. 5; *Nowe korpusy i dowódcy*, „Polska Zbrojna” 2001, nr 20, s. 10.

inżynieryjny, pułk drogowo-mostowy, pułk chemiczny i pułk dowodzenia¹¹. Dowództwu 2 Korpusu Zmechanizowanego z Krakowa podporządkowano: dywizję zmechanizowaną, dywizję pancerną, brygadę zmechanizowaną, brygadę górską, brygadę desantowo-szturmową, brygadę kawalerii powietrznej, pułk rozpoznawczy, brygadę artylerii, pułk przeciwlotniczy, brygadę saperów, pułk drogowo-mostowy, pułk śmigłowców bojowych i batalion obrony przeciwchemicznej¹². W 2002 r. przyjęto koncepcję przebudowy wojsk obrony terytorialnej, zmniejszając ich stan do 2-3 tys. żołnierzy, co wiązało się z rozformowaniem 2 brygad i skadrowaniem 5 pozostałych¹³.

Jeszcze przed zakończeniem realizacji *Programu przebudowy i modernizacji Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006*, w styczniu 2003 r. przyjęty został kolejny *Program rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2003-2008*. W nowym programie utrzymywano dotychczasową liczebność wojska na poziomie 150 tys. żołnierzy. Przewidywano niewielkie zmiany organizacyjne ukierunkowane na zwiększenie zdolności bojowych, tak aby do końca 2008 r. 1/3 sił zbrojnych spełniała standardy NATO. W systemie dowodzenia zakładano utworzenie Dowództwa Operacji Połączonych, które miało przejąć kierowanie polskimi kontyngentami wojskowymi uczestniczącymi w operacjach poza terytorium kraju. W wojskach lądowych położono nacisk na zwiększenie liczby jednostek mobilnych, zdolnych do przerzutu wraz z elementami wsparcia i zabezpieczenia. Podobne zmiany miały również objąć wojska lotnicze i obrony powietrznej oraz marynarkę wojenną, tak aby mogły one uzyskać zdolność do udziału w operacjach poza granicami kraju¹⁴. W ramach realizacji założeń tego programu w 2004 r. zrezygnowano w wojskach lądowych ze szczebla korpusu, podporządkowując znajdujące się dotychczas w ich składzie 4 dywizje ogólnowojskowe bezpośrednio Dowództwu Wojsk Lądowych. Rozformowano dowództwo 1 Korpusu Zmechanizowanego, natomiast pozostawiono dowództwo 2 Korpusu jako dowództwo, które

11 K. Wilewski, *Okręgi, odmaszerować*, „Polska Zbrojna” 2012, nr 3, s. 24.

12 R. Przelicowski, *Korpus w przebudowie*, „Polska Zbrojna” 2001, nr 21, s. 44.

13 *Wojska obrony terytorialnej w Polsce w latach 1990-2008*, <http://militarium.net/wojska-obrony-terytorialnej-w-polsce-w-latach-1990-2008-czesc-i/> [10.09.2016].

14 S. Czumur, L. Stefaniak, *Drugi sześćdziesiąty*, „Polska Zbrojna” 2003, nr 4, s. 3-4 i 16-17.

w przyszłości miało zostać przekazane do dyspozycji NATO¹⁵. Wojska lotnicze i obrony powietrznej przemianowano na siły powietrzne w celu dostosowania ich nazewnictwa do standardów NATO¹⁶. W wojskach obrony terytorialnej w 2003 r. rozwiązano 23 Brygadę OT, a w 2005 r. 2 Brygadę OT. Pozostałe brygady przeniesiono na niższe stany etatowe¹⁷.

Po niespełna półtora roku realizacji *Programu rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2003-2008*, w październiku 2004 r. zarządzeniem ministra obrony narodowej Jerzego Szmajdzińskiego został przyjęty kolejny *Program rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2005-2010*¹⁸. Jego celem było zwiększenie ilości jednostek w pełni uzawodowionych, przygotowanie sił gotowych do działań poza obszarem kraju oraz zwiększenie możliwości ich przerzutu na oddalone teatry działań. W wojskach lądowych założono: zmniejszenie liczby brygad ogólnowojskowych poprzez ich łączenie w jednostki o większym potencjale bojowym, zwiększenie liczby brygad lekkich i średnich poprzez reorganizację 12 i 17 Brygady Zmechanizowanej, przygotowanie jednostek do udziału w operacjach NATO (2 dowództwa dywizji i 5-6 brygad bojowych), przekształcenie dowództw dywizji w modułowe, zdolne do przerzutu i przejęcia dowodzenia nad doraźnymi zgrupowaniami wojsk narodowych lub sojuszniczych oraz przygotowanie batalionowych grup bojowych do sił Unii Europejskiej. W wyniku przeprowadzonych zmian do końca 2006 r. wojska lądowe w zasadniczej części miały się składać z: dowództwa 2 Korpusu Zmechanizowanego, 4 dywizji i 3 brygad ogólnowojskowych oraz pułku specjalnego. Po 2006 r. planowano: przekształcenie dowództwa 2 Korpusu Zmechanizowanego w dowództwo sił aeromobilnych i specjalnych, zmniejszenie liczby dowództw dywizji do 2-3 wraz ze zmianą ich charakteru na dowództwa operacyjno-taktyczne, bez stale podległych jednostek wojskowych oraz zmniejszenie liczby brygad ogólnowojskowych do 11-12, z jednoczesną ich rozbudową organizacyjną. W tym etapie zakładano też: połączenie brygad aeromobilnych w jedną, przeformowanie 2 brygad artylerii w pułki

15 F. Gągor, *Dziesięć lat w NATO*, „Kwartalnik Bellona” 2009, nr 1, s. 23.

16 R. Rochowicz, *Lotnicza jedność*, „Polska Zbrojna” 2004, nr 27, s. 13.

17 Z. Polcikiewicz, *Wojska Obrony Terytorialnej...*, s. 403.

18 Zarządzenie nr 25/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 1 października 2004 r. Dziennik Urzędowy Ministra Obrony Narodowej 2004, nr 13, poz. 139.

oraz połączenie 2 pułków śmigłowców bojowych w jeden¹⁹. W siłach powietrznych rozwiązane miały być dowództwa korpusów obrony powietrznej, a w marynarce wojennej 9 Flotylla Obrony Wybrzeża²⁰.

W wyniku przeprowadzonych zmian organizacyjnych w 2005 r. Siły Zbrojne RP liczyły 141,5 tys. żołnierzy, w tym: 89 tys. w wojskach lądowych, 30 tys. w siłach powietrznych i 14,3 tys. w marynarce wojennej²¹. Wojska lądowe składały się z: 4 dywizji ogólnowojskowych, w tym 3 zmechanizowanych i jednej pancerniej, 5 brygad OT, 2 pułków rozpoznawczych, brygady desantowo-szturmowej, brygady kawalerii powietrznej, 2 brygad artylerii i pułku artylerii przeciwpancernej, 2 pułków artylerii przeciwlotniczej, 2 brygad saperów, 2 pułków drogowo-mostowych, pułku komunikacyjnego i pułku inżynieryjnego, pułku i batalionu chemicznego i 2 pułków śmigłowców bojowych. Dowództwu Wojsk Lądowych podlegało też: dowództwo 2 Korpusu Zmechanizowanego²². W siłach powietrznych były 2 korpusy powietrzne, w których znajdowały się: 2 brygady lotnictwa taktycznego, 3 brygady rakiet obrony powietrznej i 2 brygady radiotechniczne. W marynarce wojennej były 3 flotylle: jedna okrętów i 2 obrony wybrzeża oraz brygada lotnictwa morskiego. Uzbrojenie Sił Zbrojnych RP składało się z: 947 czołgów, 1248 bojowych wozów piechoty, 33 transporterów opancerzonych, 435 opancerzonych samochodów rozpoznawczych, 652 dział samobieżnych, 45 samolotów myśliwskich, 53 samolotów myśliwsko-bombowych, 43 śmigłowców szturmowych, 2 fregat i 5 okrętów podwodnych²³.

W 2006 r. w ramach zmniejszania liczby brygad rozformowana została 15 Brygada Kawalerii Pancernej wchodząca w skład 11 Dywizji Kawalerii Pancernej²⁴. W siłach powietrznych zrezygnowano z utrzymywania dowództw korpusów obrony powietrznej²⁵. W marynarce wojennej podjęto decyzję o rozwiązaniu dowództwa 9 Flotylli Obrony

19 G. Lewandowski, *Modele organizacyjne...*, s. 93-98.

20 *Odpowiedź na interpelację w sprawie modernizacji Sił Zbrojnych RP Ministra ON nr 603/914/13/2005 z dnia 28.12.2005 r.*

21 *The Military Balance 2005-2006*, London 2005, s. 92.

22 *Wojska lądowe Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Informator*, Warszawa 2005, s. 7-33.

23 *The Military Balance 2005...*, s. 93-95.

24 K. Czernikowski, *Wojska lądowe. Cz. II. Jednostki wojskowe korpusów...*, s. 25.

25 M. Fiszer, J. Gruszczynski, *Siły Powietrzne 2008*, „Lotnictwo” 2008, nr 6 specjalny, s. 22.

Wybrzeża. Znajdujące się w składzie tej flotyli jednostki przekazano do pozostałych flotylli²⁶.

2. Zmiany organizacyjne w okresie realizacji programu profesjonalizacji Wojska Polskiego

W 2007 r. wprowadzono kolejny *Program rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2007-2012*. Założono w nim zmniejszenie ogólnego stanu wojska do 100 tys. żołnierzy, co związane było z przewidywanym procesem jego profesjonalizacji i zawieszeniem poboru żołnierzy służby zasadniczej w 2010 r. W wojskach lądowych zakładano przekształcenie dowództwa 2 Korpusu Zmechanizowanego w Centrum Operacji Lądowych. Przewidywano również rozformowanie dowództwa jednej dywizji ogólnowojskowej oraz zredukowanie jednostek wsparcia i zabezpieczenia bojowego do: 3 pułków artylerii, 3 pułków przeciwlotniczych, 2 pułków saperów i 2 pułków chemicznych. W siłach powietrznych planowano reorganizację po 2009 r. brygad lotnictwa taktycznego w skrzydła lotnictwa taktycznego. Program przewidywał rozwój wojsk specjalnych, które miały utworzyć nowy rodzaj sił zbrojnych. W marynarce wojennej nie planowano większych zmian²⁷. W 2008 r. wszedł w życie *Program profesjonalizacji Sił Zbrojnych RP na lata 2008-2010*, który zakładał pełne uzawodowienie wojska, co wiązało się z koniecznością rozformowania kolejnych jednostek²⁸.

Po wejściu w życie nowego programu, w 2007 r. w wojskach lądowych rozformowana została 6 Brygada Kawalerii Pancernej wchodząca w skład 12 Dywizji Zmechanizowanej²⁹. W 17 Brygadzie Zmechanizowanej 11 Dywizji Kawalerii Pancernej oraz w 12 Brygadzie Zmechanizowanej 12 Dywizji Zmechanizowanej bataliony czołgów przeformowano w bataliony zmechanizowane, co spowodowało zmianę klasyfikacji

26 C. Drycz, *9 Flotylla Obrony Wybrzeża – warunki utworzenia, zadania i działalność w Marynarce Wojennej RP oraz uwarunkowania rozformowania*, Gdynia 2014, s. 25.

27 A. Goławski, *Armia zawodowa i wykonująca zadania poza krajem*, „Przegląd Sił Zbrojnych” 2007, nr 1, s. 4-7.

28 *Siły Zbrojne RP – stan, perspektywy...*, s. 21.

29 *Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej – z upoważnienia ministra – na zapytanie 1005 w sprawie planów MON dotyczących rozformowania 6 Brygady Kawalerii Pancernej w Stargardzie Szczecińskim*, 8.06.2006, [https://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/50BA3FEE\[5.10.2019\]](https://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/50BA3FEE[5.10.2019]).

tych brygad ze średnich na lekkie, które miały być przystosowane do przerzutu na duże odległości³⁰. W wojskach obrony terytorialnej 5 skadrowanych brygad przekształcono w bataliony OT, a następnie w bataliony zmechanizowane, które włączono w skład brygad ogólnowojskowych³¹. W siłach powietrznych sformowano 3 Brygadę Lotnictwa Transportowego, w skład której weszły 2 eskadry lotnictwa transportowego i 2 eskadry lotnictwa transportowo-łącznikowego³². W 2008 r. w ramach zmniejszania liczby brygad rozwiązano 16 Brygadę Zmechanizowaną ze składu 16 Dywizji Zmechanizowanej i 36 Brygadę Zmechanizowaną, która podlegała dowództwu 12 Dywizji Zmechanizowanej. W wojskach inżynierskich 1 Pułk Drogowo-Mostowy przekształcono w batalion³³. W wojskach specjalnych powstało dowództwo tych wojsk, co zapoczątkowało ich funkcjonowanie jako samodzielnego rodzaju sił zbrojnych³⁴. W celu zabezpieczenia ich działań sformowana została Jednostka Wsparcia Dowodzenia i Zabezpieczenia Wojsk Specjalnych³⁵.

W 2009 r. wszedł w życie *Program rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2009-2018*, który w praktyce był aneksem do wcześniejszego programu na lata 2007-2012. W ogólnych założeniach przewidywał on: zwiększenie stosunku jednostek bojowych do jednostek zabezpieczenia, spłaszczenie struktur dowodzenia, racjonalizację struktur jednostek wojskowych o podobnym przeznaczeniu oraz zwiększenie mobilności i dostępności posiadanych sił. Stan liczebny sił zbrojnych utrzymany został na wcześniejszym poziomie 100 tys. żołnierzy. W wojskach lądowych podtrzymano zamiar rozformowania dowództwa jednej dywizji ogólnowojskowej i pozostawienie 3 dowództw dywizji, z których każde miało uzyskać zdolność do dowodzenia 3-5 brygadami ogólnowojskowymi. Nadal planowano konsolidację oddziałów artylerii do 3 pułków artylerii i 3 pułków przeciwlotniczych, a także jednostek zabezpieczenia bojowego do 2 pułków sape-

30 G. Wiśniewski, *Podstawowe problemy modernizacji technicznej wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w perspektywie 2022 roku*, Warszawa 2018, s. 18.

31 Z. Polcikiewicz, *Wojska Obrony Terytorialnej...*, s. 403.

32 W. Zawadzki, *Polskie Siły Zbrojne AD 2007*, „Nowa Technika Wojskowa” 2007, nr 2, s. 19.

33 B. Politowski, *Na lądzie i na wodzie*, „Polska Zbrojna” 2008, nr 33, s. 34.

34 *Specjalne dowództwo*, „Polska Zbrojna” 2007, nr 4, s. 7.

35 K. Czernikowski, *Wojska lądowe. Cz. III. Jednostki wojskowe centralnego podporządkowania...*, s. 98.

rów i pułku inżynieryjnego oraz 2 pułków chemicznych³⁶. Z nowych formowań zakładano utworzenie brygady lotnictwa wojsk lądowych na bazie istniejących dwóch pułków śmigłowców bojowych. W siłach powietrznych zmianie ulegała struktura baz lotniczych, do których włączone miały być eskadry lotnictwa z jednoczesnym przemianowaniem na bazy lotnictwa taktycznego, transportowego i szkolnego. Przewidywano też utworzenie eskadry lotniczej działań specjalnych. W wojskach obrony powietrznej planowano konsolidację istniejących brygad rakiet przeciwlotniczych z dwóch do jednej. W marynarce wojennej sformowany miał być nadbrzeżny dywizjon raketowy. Natomiast bazy lotnicze Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej miano przeformować na bazy lotnictwa morskiego. W wojskach specjalnych planowano utworzenie kolejnych zespołów bojowych w istniejących oddziałach³⁷.

W 2009 r. w wojskach lądowych utworzony został 18 Pułk Rozpoznawczy³⁸. W wojskach aeromobilnych 6 Brygadę Desantowo-Szturmową ponownie przemianowano na 6 Brygadę Powietrznodesantową³⁹. W siłach powietrznych, w oparciu o istniejące dotychczas brygady lotnictwa taktycznego, powstały 2 skrzydła lotnictwa taktycznego, co związane było z dostosowaniem organizacji lotnictwa do rozwiązań stosowanych w NATO⁴⁰. W 2010 r., w wojskach lądowych, w 21 Brygadzie Strzelców Podhalańskich rozformowane zostały 2 bataliony⁴¹. W siłach powietrznych, w skrzydłach lotnictwa taktycznego, rozwiązano eskadry lotnictwa taktycznego i część baz lotniczych. W ich miejsce powstały bazy lotnictwa taktycznego, w tym 3 bazy w 1 Skrzydle Lotnictwa Taktycznego i 2 bazy w 2 Skrzydle Lotnictwa Taktycznego⁴².

36 M. Rózański, *Struktura organizacyjna Sił Zbrojnych RP 2018 – filozofia zmian*, „Zeszyty Naukowe AON” 2009, nr 1A specjalny, s. 40-41.

37 *Informacja o planowanych zmianach dyslokacyjnych wynikających z Programu rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2007-2012 oraz jego aneksów*, Sztab Generalny WP, Warszawa 2009, s. 2-6.

38 *Brygada rozpoznawcza w Białymstoku*, 15.11.2014, https://www.altair.com.pl/news/view?news_id=14889 [11.11.2019].

39 *6 Brygada Powietrznodesantowa im. gen. bryg. S.F. Sosabowskiego*, Kraków 2011, s. 17.

40 A. Gołąbek, A. Wrona, *Organizacja polskiego lotnictwa wojskowego 1989-2019*, „Lotnictwo” 2019, nr 10-11, s. 61.

41 *Historia wojsk górskich, 21 Brygada Strzelców Podhalańskich*, <https://www.wojsko-polskie.pl/21bsp/historia-wojsk-gorskich/> [22.08.2019].

42 A. Gołąbek, A. Wrona, *Organizacja polskiego lotnictwa wojskowego...*, s. 61.

W 2010 r., po zakończeniu realizacji programu profesjonalizacji i związanej z nim reorganizacji sił zbrojnych, Wojsko Polskie liczyło 100 tys. żołnierzy, w tym: 47,3 tys. w wojskach lądowych, 17,5 tys. w siłach powietrznych, 8 tys. w marynarce wojennej i 1,65 tys. w wojskach specjalnych (liczba żołnierzy znajdujących się w dowództwach i sztabach szczebla centralnego, jednostkach logistycznych, administracji i szkolnictwie wojskowym była nadal na poziomie ponad 25 tys.). W wojskach lądowych znajdowały się: dywizja pancerna, 3 dywizje zmechanizowane, brygada powietrznodesantowa, brygada kawalerii powietrznej, 3 pułki rozpoznawcze, 2 brygady artylerii, 2 brygady saperów, pułk inżynieryjny, pułk drogowo-mostowy, pułk chemiczny i 2 pułki śmigłowców bojowych. Siły powietrzne posiadały 2 skrzydła lotnictwa taktycznego, skrzydło lotnictwa transportowego i skrzydło lotnictwa szkolnego oraz 2 brygady i 2 pułki rakiet obrony powietrznej i brygadę radiotechniczną. W marynarce wojennej były 2 flotylle: jedna okrętów i jedna obrony wybrzeża. W wojskach specjalnych znajdowały się 4 jednostki: 1 Pułk Specjalny Komandosów, Grupa Reagowania Operacyjno-Manewrowego GROM, Morska Jednostka Działań Specjalnych Formoza oraz Jednostka Wsparcia Dowodzenia i Zabezpieczenia Wojsk Specjalnych. Na uzbrojeniu wojska było: 946 czołgów, 1297 bojowych wozów piechoty, 239 transporterów opancerzonych, 376 opancerzonych samochodów rozpoznawczych, 608 dział samobieżnych, 80 samolotów myśliwskich, 35 samolotów myśliwsko-bombowych, 31 śmigłowców szturmowych, 2 fregaty i 5 okrętów podwodnych⁴³.

3. Przeobrażenia składu Sił Zbrojnych RP w drugiej dekadzie XXI wieku

Na początku 2011 r. podjęto decyzję o rozformowaniu 1 Dywizji Zmechanizowanej, w tym znajdującej się w jej składzie 3 Brygady Zmechanizowanej, batalionu rozpoznawczego i batalionu dowodzenia. 21 Brygadę Strzelców Podhalańskich i 15 Pułk Przeciwlotniczy z tej dywizji podporządkowano Dowództwu Wojsk Lądowych. Natomiast

⁴³ *The Military Balance 2011*, London 2011, s. 134-136.

1 Brygadę Pancerną włączono do 16 Dywizji Zmechanizowanej⁴⁴. W pozostałych dywizjach wyłączono z ich składu pułki artylerii i pułki przeciwlotnicze, które podporządkowano Dowództwu Wojsk Lądowych. Bataliony remontowe i bataliony zaopatrzenia tych dywizji weszły w skład regionalnych baz logistycznych. Bataliony saperów włączono do wybranych brygad zmechanizowanych. Rozwiązane zostały bataliony rozpoznawcze i kompanie chemiczne⁴⁵. W wyniku tych zmian dywizje miały w swoim składzie tylko po 3-4 brygady ogólnowojskowe i batalion dowodzenia. W wojskach lądowych rozformowano też 3 jednostki artylerii, tj. 1 Brygadę Artylerii, 1 Pułk Artylerii oraz 14 Pułk Artylerii Przeciwpancernej. Ten ostatni przekształcono w dywizjon⁴⁶. W siłach powietrznych rozwiązane zostały: 1 Brygada Rakiet Obrony Powietrznej oraz 61 i 78 Pułki Rakiet Obrony Powietrznej. W ich składzie pozostała tylko jedna 3 Brygada Rakiet Obrony Powietrznej⁴⁷.

W grudniu 2012 r. minister obrony narodowej Tomasz Siemoniak zaakceptował *Program rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2013-2022*. W dokumencie tym za priorytetowe kierunki uznano rozwijanie zdolności dowodzenia, rozpoznania, rażenia i wsparcia działań. Zakładano też doskonalenie takich zdolności, jak: mobilność, przetrwanie i ochrona wojsk, co wiązało się ze wzmocnieniem obrony powietrznej i obrony przeciwlotniczej oraz rozbudową lotniczych jednostek wsparcia bojowego. W marynarce wojennej planowano utworzenie nowego nadbrzeżnego dywizjonu raketowego⁴⁸.

W 2013 r. dowództwo 2 Korpusu Zmechanizowanego przeformowane zostało w Dowództwo Komponentu Lądowego. Zmieniono również podporządkowanie części jednostek wsparcia, które wcześniej podlegały Dowództwu Wojsk Lądowych. Zostały one przekazane do poszczególnych dywizji. W skład 11 Dywizji Kawalerii Pancernej włączono 23 Pułk Artylerii i 4 Pułk Przeciwlotniczy. Do 12 Dywizji Zmechanizowanej weszły 5 Pułk Artylerii i 8 Pułk Przeciwlotniczy, natomiast

44 K. Czernikowski, *Wojska Lądowe. Cz. I. Okręgi wojskowe i dywizje...*, s. 76.

45 *Kalendarium wydarzeń 2010 – zmiany organizacyjne*, http://www.jednostki wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=511&Itemid=53 [12.11.2019].

46 Decyzja ministra ON nr Z-44/Org./P1 z 18.06.2010 r., http://www.jednostki wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=750&Itemid=26 [12.11.2019].

47 W. Telep, *Wojska OPL – czas przemian*, „Przegląd Sił Powietrznych” 2010, nr 9, s. 5.

48 *Minister określił kierunki rozwoju*, 12.12.2012, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/5744?t=Minister-okreslil-kierunki-rozwoju> [12.11.2019].

do 16 Dywizji Zmechanizowanej: 11 Pułk Artylerii i 15 Pułk Przeciwlotniczy. W marynarce wojennej, ze składu 3 Flotylli Okrętów do 8 Flotylli Obrony Wybrzeża przekazany został 13 Dywizjon Trałowców⁴⁹. Na początku 2014 r. rozformowano dowództwa: wojsk lądowych, sił powietrznych, marynarki wojennej i wojsk specjalnych. W ich miejsce utworzone zostało Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych z siedzibą w Warszawie. Jednocześnie Dowództwo Operacyjne Sił Zbrojnych przemianowano na Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych, natomiast Dowództwo Komponentu Lądowego przeformowano w Centrum Operacji Lądowych – Dowództwo Komponentu Lądowego⁵⁰.

Na przełomie 2015 i 2016 r. powrócono do koncepcji utworzenia wojsk obrony terytorialnej, zakładającej sformowanie 17 brygad OT liczących 35 tys. żołnierzy. Wojska te miały stanowić odrębny rodzaj sił zbrojnych⁵¹. W lipcu 2016 r., podczas szczytu NATO w Warszawie, przyjęto koncepcję wzmocnienia polityki odstraszania i obrony sojuszu, która zakładała wsparcie państw flanki wschodniej. W ramach jej realizacji rozmieszczono na terenie Polski, Estonii, Litwy i Łotwy 4 batalionowe grupy bojowe liczące po ok. 1 tys. żołnierzy każda. Przewidziano też utworzenie na terytorium Polski wielonarodowego dowództwa dywizyjnego⁵². W 2017 r. sformowano dowództwo Wielonarodowej Dywizji Północny-Wschód, któremu podporządkowano wielonarodowe batalionowe grupy bojowe⁵³. W wojskach obrony terytorialnej powstały trzy pierwsze brygady OT, rozmieszczone we wschodniej części kraju⁵⁴. Rozpoczęto też formowanie trzech kolejnych brygad na terenie Mazowsza i Warmii⁵⁵.

49 *Kalendarium wydarzeń 2013 – zmiany organizacyjne*, http://www.jednostki-wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=668&Itemid=124 [13.11.2019].

50 *Kalendarium wydarzeń 2014 – zmiany organizacyjne*, http://www.jednostki-wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=775&Itemid=124 [14.11.2019].

51 *Szef MON podpisał koncepcję obrony terytorialnej kraju*, 25.04.2016, <http://www.pap.pl/aktualnosci/news,510965,szef-mon-podpisal-koncepcje-obrony-terytorialnej-kraju.html> [8.09.2016].

52 P. Soloch, P. Pietrzak, *Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, nr I-IV, s. 26.

53 *Wzmocniona wysunięta obecność NATO*, <https://mndne.wp.mil.pl/pl/pages/nato-efp-2017-11-15-y/> [14.11.2019].

54 M. Klisz, *Utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej jako odpowiedź na nowe zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka” 2017, nr 3, s. 69.

55 *Wojska Obrony Terytorialnej – stan na maj 2017 r.*, 30.06.2017, <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,110598,aktualnosci-z-polski,wojska-obrony-terytorialnej-stan-na-maj-2017-roku> [19.03.2021].

W 2018 r. przyjęty został do realizacji *Program rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2017-2026*, zaakceptowany przez ministra obrony narodowej Antoniego Macierewicza. Przewidywał on wdrożenie nowego systemu kierowania siłami zbrojnymi, a także utworzenie nowego rodzaju wojsk – cyberobrony. W wojskach lądowych zakładano sformowanie czwartej dywizji ogólnowojskowej, tj. 18 Dywizji Zmechanizowanej. Planowano również zwiększenie ukończenia 16 Dywizji Zmechanizowanej i odtworzenie 14 Pułku Artylerii Przeciwpancernej oraz osiągnięcie gotowości bojowej przez Wielonarodową Dywizję Północny-Wschód. W celu poprawy wsparcia i zabezpieczenia bojowego we wszystkich dywizjach ogólnowojskowych sformowane miały być bataliony rozpoznawcze oraz pułki logistyczne⁵⁶.

Na początku 2018 r. 16 Batalion Dowodzenia, który wcześniej wchodził w skład 16 Dywizji Zmechanizowanej, został przeformowany w Pułk Wsparcia Dowodzenia Dowództwa Wielonarodowej Dywizji Północny-Wschód. Jesienią rozpoczęto formowanie dowództwa 18 Dywizji Zmechanizowanej, które zakończono w grudniu. Pod koniec roku wzmocniono skład 11 Dywizji Kawalerii Pancernej oraz 12 i 16 Dywizji Zmechanizowanej, do których włączono bataliony remontowe, będące wcześniej w strukturach brygad logistycznych. Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych i Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych, dotychczas podlegające ministrowi obrony narodowej, zostały podporządkowane szefowi Sztabu Generalnego WP⁵⁷. W wojskach obrony terytorialnej kontynuowano proces organizacji powołanych rok wcześniej trzech brygad OT oraz rozpoczęto formowanie sześciu kolejnych brygad na Pomorzu, w Małopolsce i na Śląsku⁵⁸.

W 2019 r. dowództwu 18 Dywizji Zmechanizowanej podporządkowano 1 Brygadę Pancerną (wcześniej była w składzie 16 Dywizji Zmechanizowanej) i 21 Brygadę Strzelców Podhalańskich. Rozpoczęto również formowanie 19 Brygady Zmechanizowanej i 18 Pułku Logi-

56 R. Muczyński, *Program rozwoju sił zbrojnych przyjęty*, 29.11.2018, https://www.milmag.pl/news/view?news_id=1636 [15.11.2019].

57 *Kalendarium wydarzeń 2018 – zmiany organizacyjne*, http://www.jednostkiwojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=970&Itemid=348 [18.11.2019].

58 M. Pietrzak, *WOT rozpoczyna trzeci etap budowy formacji*, 5.01.2018, [https://archiwum2019.mon.gov.pl/aktualnosci/artykul/wot-rozpoczyna-trzeci-etap-budowy-formacji-t2018-01-05/\[19.03.2021\]](https://archiwum2019.mon.gov.pl/aktualnosci/artykul/wot-rozpoczyna-trzeci-etap-budowy-formacji-t2018-01-05/[19.03.2021]).

stycznego, które to jednostki mają wejść w skład tej dywizji⁵⁹. Batalion remontowy znajdujący się w składzie 16 Dywizji Zmechanizowanej przekształcono w 16 Pułk Logistyczny⁶⁰. W połowie roku podjęto decyzję o przekształceniu 14 Dywizjonu Artylerii Przeciwpancernej w pułk, co ma być połączone z jego przebrojeniem w nowe zestawy przeciwpancernych pocisków kierowanych typu Spike⁶¹. W wojskach obrony terytorialnej rozpoczęto formowanie trzech kolejnych brygad OT⁶².

W 2020 r. kontynuowano organizację 18 Dywizji Zmechanizowanej, formując nowe pododdziały dla 19 Brygady Zmechanizowanej i 18 Pułku Logistycznego⁶³. W dalszym ciągu rozbudowywano wojska obrony terytorialnej, tworząc stopniowo bataliony OT wchodzące w skład nowo powołanych w 2018 i 2019 r. dziewięciu brygad OT. Proces ten został znacznie spowolniony faktem szerokiego zaangażowania jednostek wojsk OT w walkę ze skutkami epidemii COVID-19.

W 2020 r. Wojsko Polskie liczyło 123,7 tys. żołnierzy, w tym: 61,2 tys. w wojskach lądowych, 16,5 tys. w siłach powietrznych, 7 tys. w marynarce wojennej, 3,5 tys. w wojskach specjalnych i 16,7 tys. w wojskach OT (pozostałe 18,8 tys. w dowództwach i sztabach szczebla centralnego, jednostkach logistycznych oraz administracji i szkolnictwie wojskowym). W wojskach lądowych znajdowały się: 4 dywizje ogólnowojskowe, w tym jedna pancerna i 3 zmechanizowane, brygada powietrznodesantowa, brygada kawalerii powietrznej, 3 pułki rozpoznawcze, 2 pułki saperów, 2 pułki inżynieryjne, 2 pułki chemiczne i brygada lotnictwa wojsk lądowych. W siłach powietrznych

59 T. Wójtowicz, *18. Dywizja Zmechanizowana Wojska Polskiego – przyczyny powstania, dowództwo, struktura organizacyjna oraz jej rola w Siłach Zbrojnych RP*, „Studia de Securitate” 2019, nr 9, s. 62-63.

60 Z. Tuszyński, *Trwa proces formowania 16 Pułku Logistycznego w Elblągu*, 14.06.2019, <https://16brem.wp.mil.pl/pl/articles/6-aktualnosci/2019-06-14v-rozmowy-kadrowe-w-16-puku-logistycznym-w-elblagu/> [19.11.2019].

61 M. Miernicka, *Nowy pułk artylerii*, 12.07.2019, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/28781?t=Nowy-pulk-artylirii> [20.11.2019].

62 M. Kowalska-Sendek, *WOT na zachodniej stronie*, 27.09.2019, <http://www.polska-zbrojna.pl/mobile/articleshow/29333?t=WOT-na-zachodniej-stronie> [20.11.2019].

63 *Gen. Gromadziński: rozpoczął się drugi etap formowania 18 Dywizji Zmechanizowanej*, 11.02.2021, <https://www.defence24.pl/gen-gromadzinski-rozpoznal-sie-drugi-etap-formowania-18-dywizji-zmechanizowanej-wywiad> [19.03.2021].

były 4 skrzydła, w tym: 2 skrzydła lotnictwa taktycznego, skrzydło lotnictwa transportowego i skrzydło lotnictwa szkolnego oraz brygady przeciwlotnicza i radiotechniczna. W marynarce wojennej funkcjonowały flotylla okrętów i flotylla obrony wybrzeża oraz brygada lotnictwa MW. Wojska specjalne posiadały 3 jednostki bojowe: JW GROM, JW Komandosów i JW Formoza oraz jednostkę wsparcia bojowego JW Agat i jednostkę zabezpieczenia JW Nil. Wojska obrony terytorialnej miały 6 brygad OT. Zasadnicze uzbrojenie wojska obejmowało: 606 czołgów, 1611 bojowych wozów piechoty, 300 transporterów opancerzonych, 282 opancerzone samochody rozpoznawcze, 419 dział samobieżnych, 77 samolotów myśliwskich, 18 samolotów myśliwsko-bombowych, 28 śmigłowców szturmowych, 2 fregaty, 1 korwetę i 3 okręty podwodne⁶⁴.

Podsumowanie

Zmiany struktury Sił Zbrojnych RP związane z członkostwem w NATO miały bardzo szeroki zakres. W chwili przystąpienia do tego sojuszu Wojsko Polskie liczyło 240 tys. żołnierzy. Po kolejnych 6 latach, w wyniku intensywnej restrukturyzacji, zostało ono zmniejszone o blisko 100 tys. żołnierzy i w 2005 r. uzyskało stan 141 tys. żołnierzy. Wprowadzony w latach 2008-2010 program profesjonalizacji skutkowało dalszą redukcją wojska do poziomu 100 tys. żołnierzy, który to stan uznano za docelowy. Znaczne ograniczenie liczebności Sił Zbrojnych RP spowodowało, że w wojskach operacyjnych liczba jednostek bojowych uległa istotnej redukcji. W wojskach lądowych liczba dywizji ogólnowojskowych zmniejszyła się z 7 do 4. Pozostawione dywizje pozbawiono szeregu jednostek wsparcia bojowego i zabezpieczenia, co w połączeniu z redukcją tego typu jednostek szczebla centralnego skutkowało poważnym zmniejszeniem potencjału wojsk przeznaczonych do obrony kraju przed ewentualną agresją. Związki taktyczne i oddziały wojsk lądowych, ze względu na ich niewielką liczbę, niepełne uкомплекowanie i w większości przestarzały sprzęt bojowy, tylko w bardzo ograniczonym zakresie mogą zapewnić obronę polskiego terytorium na zakładanych kierunkach uderzeń potencjalnego prze-

64 *The Military Balance 2020*, London 2020, s. 134-136.

ciwnika. Podobne ograniczenia dotyczą sił powietrznych. Znajdujące się w ich składzie wojska obrony przeciwlotniczej posiadają tylko jedną brygadę raket wyposażoną w przestarzały sprzęt bojowy, praktycznie niezapewniający skutecznego zwalczania środków napadu powietrznego potencjalnego przeciwnika, zwłaszcza raket balistycznych i manewrujących. Możliwości operacyjnych sił powietrznych nie poprawia również stan wojsk lotniczych, dysponujących niewielką liczbą nowoczesnych samolotów bojowych. Także marynarka wojenna, którą znacznie zredukowano, tylko w ograniczonym stopniu może zapewnić obronę polskiego wybrzeża, gdyż jej dwie flotyle posiadają w większości przestarzałe okręty, niezdolne są do nawiązania równorzędnej walki z potencjalnym przeciwnikiem.

Jedynym rodzajem sił zbrojnych, który uniknął cięć organizacyjnych, były wojska specjalne, które okazały się szczególnie przydatne do prowadzenia misji poza granicami kraju, czyli tzw. działań ekspedycyjnych. Wojska te uznane za „polską specjalność” w ramach NATO stopniowo rozbudowywano, przy czym ich dynamiczny rozwój nabrał tempa od 2007 r., po szerszym zaangażowaniu do działań w ramach misji ISAF w Afganistanie. Powstało wówczas Dowództwo Wojsk Specjalnych, któremu podporządkowano wszystkie jednostki specjalne. Utworzono także nowe jednostki operacyjne oraz wsparcia i dowodzenia, co zapewniło tym wojskom pełną samodzielność w prowadzeniu różnego typu operacji bojowych. Tym samym wojska te stały się „wizytówką” Sił Zbrojnych RP, co związane było z ich wysokim poziomem gotowości bojowej i nowoczesnym uzbrojeniem.

Poważne perturbacje natury organizacyjnej dotyczyły wojsk obrony terytorialnej, które w pierwszej dekadzie XXI w. planowano systematycznie rozbudowywać. Rozpoczęcie realizacji programu profesjonalizacji Wojska Polskiego powstrzymało ten proces, gdyż wojska te uznano za zbędne w czasie pokoju, przewidując ich formowanie tylko podczas wojny. W 2015 r. pojawił się ponownie projekt utworzenia tych wojsk, tym razem jako odrębnego rodzaju sił zbrojnych, co wywołało duże kontrowersje, wynikające z faktu poważnego niedoinwestowania pozostałych rodzajów sił zbrojnych, borykających się z przedłużającym się procesem modernizacji technicznej, mającej charakter selektywny, a nie kompleksowy. Wojska obrony terytorialnej są stopniowo rozbudowywane, a ich przydatność motywowana jest głównie możliwością

szerokiego wykorzystania w czasie likwidacji skutków klęsk naturalnych, czego aktualnym przykładem jest walka z epidemią COVID-19.

Minione 20 lat były dla Sił Zbrojnych RP okresem szczególnie dynamicznych zmian organizacyjnych. Ich głęboka redukcja wynikała przede wszystkim z nazbyt optymistycznej oceny sytuacji międzynarodowej przez organa polityczne NATO, gdyż podobne zmiany miały miejsce również w innych armiach europejskich sojuszu. Programy rozwoju Wojska Polskiego nie były w pełni realizowane, gdyż na ich miejsce wprowadzano wciąż nowe, które zmieniały wcześniejsze koncepcje. Zakres tych zmian był zbyt szeroki, uniemożliwiając pełną realizację wcześniej podjętych przedsięwzięć organizacyjnych, co powodowało zbędne straty środków z budżetu MON. Brakowało perspektywicznego i kompleksowego spojrzenia na rozwój sił zbrojnych, uwzględniającego dłuższą perspektywę czasową i związane z tym możliwe zmiany w sytuacji polityczno-militarnej w Europie. Zaostrzenie sytuacji w Europie Wschodniej w drugiej dekadzie XXI w. zmusiło do weryfikacji wcześniejszych planów i podjęcia działań na rzecz wzmocnienia potencjału obronnego Polski. Było to związane z faktem, że jako państwo graniczne NATO jest ona szczególnie narażona na potencjalny atak, który w pierwszym okresie konfliktu zbrojnego będzie musiała powstrzymać głównie własnymi siłami. Podjęte w ostatnich latach próby poprawy zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych RP, w połączeniu z większym zaangażowaniem pozostałych państw NATO we wzmocnienie flanki wschodniej, pozwalają jednak na bardziej optymistyczne spojrzenie w przyszłość.

Bibliografia

- 5 *Pułk Inżynieryjny. Tradycje*, <https://5pinz.wp.mil.pl/pl/pages/tradycje-2017-01-16-6/>.
- 6 *Brygada Powietrznodesantowa im. gen. bryg. S.F. Sosabowskiego*, Kraków 2011.
- Brygada rozpoznawcza w Białymstoku*, 15.11.2014, https://www.altair.com.pl/news/view?news_id=14889.
- Czernikowski K., *Wojska lądowe. Cz. I. Okręgi wojskowe i dywizje 1943-2012*, Elbląg 2012.
- Czernikowski K., *Wojska lądowe. Cz. II. Jednostki wojskowe korpusów i dywizji 1943-2012*, Elbląg 2012.

- Czernikowski K., *Wojska lądowe. Cz. III. Jednostki wojskowe centralnego podporządkowania 1943-2015*, Elbląg 2015.
- Czmur S., Stefaniak L., *Drugi sześćdziesiąty*, „Polska Zbrojna” 2003, nr 4.
- Decyzja ministra ON nr Z-44/Org./P1 z 18.06.2010 r., http://www.jednostki.wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=750&Itemid=26.
- Drycz C., *9 Flotylla Obrony Wybrzeża – warunki utworzenia, zadania i działalność w Marynarce Wojennej RP oraz uwarunkowania rozformowania*, Gdynia 2014.
- Dytko T., *Restrukturyzacja WP. My pierwszy polski korpus*. „Komandos – Militarny Magazyn Specjalny” 1999, nr 5.
- Fiszler M., Gruszczyński J., *Siły Powietrzne 2008*, „Lotnictwo” 2008, nr 6 specjalny.
- Gągor F., *Dziesięć lat w NATO*, „Kwartalnik Bellona” 2009, nr 1.
- Gen. Gromadziński: *rozpoczął się drugi etap formowania 18 Dywizji Zmechanizowanej*, 11.02.2021, <https://www.defence24.pl/gen-gromadzinski-rozpoczal-sie-drugi-etap-formowania-18-dywizji-zmechanizowanej-wywiad>.
- Goławski A., *Armia zawodowa i wykonująca zadania poza krajem*, „Przeгляд Sił Zbrojnych” 2007, nr 1.
- Gołabek A., Wrona A., *Organizacja polskiego lotnictwa wojskowego 1989-2019*, „Lotnictwo” 2019, nr 10-11.
- Historia wojsk górskich, 21 Brygada Strzelców Podhalańskich*, <https://www.wojsko-polskie.pl/21bsp/historia-wojsk-gorskich/>.
- Informacja o planowanych zmianach dyslokacyjnych wynikających z Programu rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2007-2012 oraz jego aneksów*, Sztab Generalny WP, Warszawa 2009.
- Informacja Rady Ministrów o realizacji w 2001 roku „Programu przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006”*, Warszawa 2001.
- Kalendarium wydarzeń 2010 – zmiany organizacyjne*, http://www.jednostki.wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=511&Itemid=53.
- Kalendarium wydarzeń 2013 – zmiany organizacyjne*, http://www.jednostki-wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=668&Itemid=124.
- Kalendarium wydarzeń 2014 – zmiany organizacyjne*, http://www.jednostki.wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=775&Itemid=124.
- Kalendarium wydarzeń 2018 – zmiany organizacyjne*, http://www.jednostki.wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=970&Itemid=348.
- Klisz M., *Utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej jako odpowiedź na nowe zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka” 2017, nr 3.

- Kowalska-Sendek M., *WOT na zachodniej stronie*, 27.09.2019, <http://www.polska-zbrojna.pl/mobile/articleshow/29333?t=WOT-na-zachodniej-stronie>.
- Lewandowski G., *Modele organizacyjne Sił Zbrojnych RP*, praca doktorska, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2006.
- Miernicka M., *Nowy pułk artylerii*, 12.07.2019, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/28781?t=Nowy-pulk-artylarii>.
- Minister określił kierunki rozwoju, 12.12.2012, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/5744?t=Minister-okreslil-kierunki-rozwoju>.
- Muczyński R., *Program rozwoju sił zbrojnych przyjęty*, 29.11.2018, https://www.milmag.pl/news/view?news_id=1636.
- Nowe korpusy i dowódcy, „Polska Zbrojna” 2001, nr 20.
- Odpowiedź na interpelację w sprawie modernizacji Sił Zbrojnych RP ministra ON nr 603/914/13/2005 z dnia 28.12.2005 r.
- Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej – z upoważnienia ministra – na zapytanie 1005 w sprawie planów MON dotyczących rozformowania 6 Brygady Kawalerii Pancernej w Stargardzie Szczecińskim, <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/50BA3FEE>.
- Polcikiewicz Z., *Wojska Obrony Terytorialnej w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis” 2016, nr 7.
- Politowski B., *Na lądzie i na wodzie*, „Polska Zbrojna” 2008, nr 33.
- Przeciszewski R., *Korpus w przebudowie*, „Polska Zbrojna” 2001, nr 21.
- Przeciszewski R., *Pożegnanie dywizji*, „Polska Zbrojna” 2001, nr 6.
- Przeciszewski R., *Remanent na wschodniej ścianie*, „Polska Zbrojna” 2000, nr 42.
- Rawski A., *Wygaszanie Kilińszczaków*, „Polska Zbrojna” 2001, nr 9.
- Rdzanek G., *Transformacja wojsk lądowych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1995-2013. Wybrane problemy, próba oceny*, „Studia Krytyczne/Critical Studies” 2015, nr 1.
- Rochowicz R., *Lotnicza jedność*, „Polska Zbrojna” 2004, nr 27.
- Różański M., *Struktura organizacyjna Sił Zbrojnych RP 2018 – filozofia zmian*, „Zeszyty Naukowe AON” 2009, nr 1A specjalny.
- Siły Zbrojne RP – stan, perspektywy, wyzwania modernizacyjne*, red. R. Lipka, T. Smura, Warszawa 2014.
- Soloch P., Pietrzak P., *Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, nr I-IV.
- Specjalne dowództwo*, „Polska Zbrojna” 2007, nr 4.
- Szef MON podpisał koncepcję obrony terytorialnej kraju, 25.04.2016, <http://www.pap.pl/aktualnosci/news,510965,szef-mon-podpisal-koncepcje-obrony-terytorialnej-kraju.html>.
- Telep W., *Wojska OPL – czas przemian*, „Przegląd Sił Powietrznych” 2010, nr 9.
- The Military Balance 1999-2000*, London 1999.
- The Military Balance 2005-2006*, London 2005.
- The Military Balance 2011*, London 2011.
- The Military Balance 2019*, London 2020.

- Tuszyński Z., *Trwa proces formowania 16 Pułku Logistycznego w Elblągu*, 14.06.2019, <https://16brem.wp.mil.pl/pl/articles/6-aktualnosci/2019-06-14v-rozmowy-kadrowe-w-16-puku-logistycznym-w-elblagu/>.
- Wilewski K., *Okręgi, odmaszerować*, „Polska Zbrojna” 2012, nr 3.
- Wiśniewski G., *Podstawowe problemy modernizacji technicznej wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w perspektywie 2022 roku*, Warszawa 2018.
- Wojska lądowe Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Informator*, Warszawa 2005.
- Wojska obrony terytorialnej w Polsce w latach 1990-2008*, <http://militarium.net/wojska-obrony-terytorialnej-w-polsce-w-latach-1990-2008-czesc-i/>.
- Wojska Obrony Terytorialnej – stan na maj 2017 r.*, 30.06.2017, <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,1,10598,aktualnosci-z-polski,wojska-obrony-terytorialnej-stan-na-maj-2017-roku>.
- Wojsko*, „Polska Zbrojna” 1999, nr 34.
- Wójtowicz T., 18. *Dywizja Zmechanizowana Wojska Polskiego – przyczyny powstania, dowództwo, struktura organizacyjna oraz jej rola w Siłach Zbrojnych RP*, „Studia de Securitate” 2019, nr 9.
- Wzmocniona wysunięta obecność NATO*, <https://mndne.wp.mil.pl/pl/pages/nato-efp-2017-11-15-y/>.
- Zarządzenie nr 25/MON ministra Obrony Narodowej z dnia 1 października 2004 r. Dziennik Urzędowy MON 2004, nr 13, poz. 139.
- Zawadzki W., *Polskie Siły Zbrojne AD 2007*, „Nowa Technika Wojskowa” 2007, nr 2.